

Verklaring Ongunstige Effecten

Inhoudsopgave

Samenvatting	3	>
Beschrijving van de belangrijkste ongunstige effecten	4	>
Indicatoren voor ondernemingen waarin is belegd	6	>
Indicatoren voor beleggingen in overheden en supranationale instellingen	9	>
Indicatoren voor beleggingen in vastgoedactiva	10	>
Andere indicatoren voor de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren	11	>
Indicatoren voor ondernemingen waarin is belegd	11	>
Beschrijving van beleid voor de identificatie en prioritering van de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren	12	>
Betrokkenheidsbeleid	13	>
Verwijzing naar internationale standaarden	14	>
Historische vergelijking	14	>

Financiële marktdeelnemer

Stichting PME Pensioenfonds
LEI Code RR5C8B0WL67LM8LXGY08

Samenvatting

Stichting PME Pensioenfonds (hierna: PME), met LEI code RR5C8B0WL67LM8LXGY08 neemt de belangrijkste ongunstige effecten van zijn beleggingsbeslissingen op duurzaamheidsfactoren in aanmerking. In dit document wordt uiteengezet hoe PME omgaat met de belangrijkste ongunstige effecten.

Dit document heeft betrekking op de referentieperiode van 1 januari 2022 tot en met 31 december 2022. Vanaf 2023 wordt gerapporteerd over de gemeten belangrijkste ongunstige effecten over het voorafgaande jaar. Deze verklaring zal voor juni van ieder jaar geactualiseerd worden met de gemeten belangrijkste ongunstige effecten.

Deze verklaring wordt opgesteld uit hoofde van Europese wetgeving over duurzaamheid, namelijk de Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR). Beleggingsbeslissingen hebben effect op de wereld. Zo kunnen beleggingen gunstige, maar ook ongunstige gevolgen hebben op duurzaamheidsfactoren. Deze duurzaamheidsfactoren hebben betrekking op een breed scala van ecologische-, sociale- en werkgelegenheidszaken. Denk bijvoorbeeld aan de eerbiediging van mensenrechten of het behoud van biodiversiteit. In de SFDR zijn een aantal onderwerpen aangemerkt als belangrijkste negatieve effecten op duurzaamheidsfactoren in de vorm van 14 verplichte indicatoren over duurzaamheidsonderwerpen voor bedrijven, 2 verplichte indicatoren voor overheden en supranationale instellingen, en 2 verplichte indicatoren voor vastgoedactiva. Verder zijn er 2 aanvullende indicatoren over ESG-onderwerpen geselecteerd door PME. Veel van deze onderwerpen worden meegenomen in beleggingsbeslissingen in grote delen van de aandelen-, bedrijfsobligatie-, staatsobligatie- en vastgoedportefeuilles. Dit houdt in dat de desbetreffende indicator of een vergelijkbaar onderwerp is opgenomen in het uitsluitingsbeleid, de samenstelling van de beleggingsportefeuilles, het stembeleid of een engagementprogramma.

Summary

Stichting PME Pensioenfonds (hereinafter: PME), LEI code LEI Code RR5C8B0WL67LM8LXGY08, takes account of the principal adverse effects of its investment decisions on sustainability factors. This document addresses how PME deals with the principal adverse effects.

This document concerns the reference period from 1 January 2022 to 31 December 2022. From 2023 on, the measured principal adverse effects are reported on for the previous year. This statement will be updated before the end of June each year with the measured principal adverse effects.

This statement has been drawn up pursuant to the European Union's legislation on sustainability, namely the Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR). Investment decisions affect the world, and investments can have favourable but also adverse effects on sustainability factors. These sustainability factors concern a wide range of environmental, social, and employment issues, for example, respect for human rights or the preservation of biodiversity.

The SFDR designates a number of issues as the principal negative effects on sustainability factors in the form of 14 mandatory indicators on sustainability issues for companies, 2 mandatory indicators for public authorities and supranational institutions, and 2 mandatory indicators for real-estate assets. PME has also selected 2 additional indicators regarding ESG issues. Many of these issues are factored into investment decisions in large parts of the equity, corporate bond, government bond, and real estate portfolios. This means that the relevant indicator or a similar issue is included in the exclusion policy, the composition of investment portfolios, the voting policy, or an engagement programme.

Beschrijving van de belangrijkste ongunstige effecten

In onderstaande tabel zijn de belangrijkste ongunstige effecten van beleggingen op duurzaamheidsfactoren opgenomen. Per 30 juni 2023 is deze tabel geactualiseerd met de metingen over het voorafgaande jaar, 2022, gemeten per kwartaal. Per ongunstig effect is een score opgenomen die iets zegt over de omvang van de gemeten ongunstige effecten. Ook is beschreven welke activiteiten worden ondernomen om deze te beperken. Hierbij geldt dat er verschillende soorten activiteiten kunnen worden ondernomen, zoals het gebruik van stemrecht als aandeelhouder, het aangaan van een dialoog met ondernemingen of uitsluiting van bepaalde beleggingen.

Onze aanpak om ongunstige effecten te beperken

De wijze waarop PME rekening houdt met de belangrijkste negatieve effecten van de beleggingen op duurzaamheidsfactoren verschilt per onderwerp en beleggingscategorie. Per onderwerp is in onderstaande tabel beschreven welke activiteiten PME onderneemt. In de tabel worden de activiteiten toegelicht en wordt beschreven voor welke beleggingscategorie deze aanpak relevant is.

Uitsluitingen

PME hanteert voor zowel landen, als sectoren en individuele bedrijven een uitsluitingsbeleid. Zo sluit PME landen uit die onderworpen zijn aan relevante sancties door de VN Veiligheidsraad en/of de Europese Unie. Ook belegt PME niet in ondernemingen waarvan de producten of diensten geacht worden een negatief effect op de maatschappij te hebben, zoals controversiële wapens, tabak, handvuurwapens voor civiel gebruik, adult entertainment, teerzandolie, steenkolen en bont. Tot slot belegt PME sinds 2021 niet meer in bedrijven uit de olie- en gassector^{1,2}.

ESG integratie

Via principiële randvoorwaarden aan de portefeuille worden ondernemingen, landen en vastgoed met ondermaatse prestaties op ESG-gebied uitgesloten van de beleggingsportefeuilles om de belangrijkste negatieve effecten op duurzaamheidsfactoren te beperken. Hierbij worden de volgende criteria gehanteerd:

- De duurzaamheid van de bedrijfsvoering van ondernemingen wordt beoordeeld op basis van verschillende onderwerpen, zoals CO₂-uitstoot, energie- en waterverbruik, ethiek, anti-corruptie en mensen- en arbeidsrechten. De overtuiging is dat ondernemingen met een lage ESG-score verantwoordelijk zijn voor de grootste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren. Daarom worden deze ondernemingen uitgesloten van de liquide aandelen en bedrijfsobligatie beleggingsportefeuilles. Ook wordt bij de aandelenportefeuilles specifiek gekeken naar ondernemingen met activiteiten die een grote impact kunnen hebben op het milieu. Ondernemingen actief in sectoren met een hoog klimaatrisico die het laagste scores, worden uitgesloten van de beleggingsportefeuille. Verder worden beleggingen uitgesloten in ondernemingen uit de olie- en gassector om zo de belangrijkste ongunstige effecten op het milieu te beperken. Ondernemingen in een aantal bedrijfsobligatieportefeuilles worden kwalitatief beoordeeld op ESG-thema's als onderdeel van de kredietbeoordeling.

¹ De uitsluiting van ondernemingen uit de olie- en gassector wordt gedaan op basis van sectorclassificaties van de benchmarkproviders.

² De genoemde uitsluitingen worden gedaan op basis van data van externe dataproviders. Voor de volledigheid van de uitsluitingen is PME afhankelijk van de volledigheid van de beschikbaar gestelde data.

- PME belegt niet in staatsobligaties van landen die slecht scoren op financiële en maatschappelijke aspecten om de belangrijkste negatieve effecten van de beleggingen op duurzaamheidsfactoren te beperken. Op grond van het landenraamwerk worden overheden beoordeeld op verschillende onderwerpen zoals de kwetsbaarheid voor klimaatrisico's, de bereidheid en mogelijkheid van landen om zich aan te passen aan klimaatverandering, de mate van democratie en corruptie en de sociale ontwikkeling van een land. Wanneer een land op een van deze indicatoren onvoldoende scoort, wordt het uitgesloten van de staatsobligatie beleggingsportefeuilles.
- Bij vastgoedbeleggingen is de energie-efficiëntie van belang bij de beslissing om te beleggen in een bepaald vastgoedobject. Dit wordt onder andere gemeten aan de hand van energielabels en energieverbruik. In een aantal portefeuilles wordt gewerkt aan mogelijkheden om vastgoed energie efficiënter te maken.

Naast een afbakening van waarin belegd mag worden middels bovenstaande randvoorwaarden, is er ruimte voor vermogensbeheerders om te beoordelen in welke specifieke bedrijven, landen en vastgoedobjecten wordt belegd. Bij de selectie van de vermogensbeheerders en beleggingsinstellingen wordt met ESG-kenmerken rekening gehouden.

Voor vastgoedmanagers is deelname aan de GRESB-benchmark verplicht. Van alle vermogensbeheerders wordt verwacht dat zij de UN Principles for Responsible Investment (PRI) ondertekenen, en een duidelijk ESG-beleid en een goed proces van ESG-integratie hebben. Vermogensbeheerders zijn verplicht ESG-kenmerken mee te nemen in hun beleggingsbeslissingen. Ieder jaar worden vermogensbeheerders beoordeeld op basis van de zogenaamde 'Planet-toets'. Daarbij worden punten gegeven voor het niveau van het beleid, de ESG-integratie en ESG-rapportage.

Actief aandeelhouderschap

Naast het uitsluiten van ondernemingen beoogt PME invloed uit te oefenen op de strategie van ondernemingen om de ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren te beperken. Als PME vindt dat het beter kan, spreekt het bedrijven daarop aan.

- **Engagement:** Door middel van dialoogprogramma's voert PME engagement over uiteenlopende onderwerpen met een selectie van bedrijven in de beursgenoteerde aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuilles. Dit engagement is ofwel thematisch van aard op onderwerpen zoals leefbaar loon of inkomen, biodiversiteit en de energietransitie, ofwel breder van aard waarbij meerdere onderwerpen worden geadresseerd tijdens engagementgesprekken. Ten slotte bestaat er een laatste type engagement welke gericht is op het mitigeren van specifieke misstanden waarbij bedrijven internationale standaarden omtrent mensen- en arbeidsrechten onvoldoende naleven. Dit laatste type engagement wordt gevoerd indien er ernstige controverses worden gedetecteerd bij ondernemingen naar aanleiding van periodiek uitgevoerde screenings.
- **Stemmen:** PME voert een wereldwijd stembeleid uit voor beursgenoteerde ondernemingen waarin PME belegt over onderwerpen als goed ondernemingsbestuur en klimaat.

Indicatoren voor ondernemingen waarin is belegd						
Indicator ongunstige effecten op duurzaamheid	Parameter	Effecten [2022]	Effecten [jaar n-1]	Toelichting	Genomen maatregelen en voor de volgende referentieperiode geplande maatregelen en vastgestelde streefdoelen	
Klimaat- en andere milieu-indicatoren						
Broeikas gasemissies	1. BKG-emissies	Scope 1-BKG-emissies	1.066.046,47 tCO ² e		<p>Genomen maatregelen In 2022 hebben we onze klimaatdoelen vertaald in klimaatactieplannen voor beleggingen in ondernemingen via aandelen, bedrijfsobligaties en private equity. De in de klimaatactieplannen beschreven maatregelen zullen naar verwachting bijdragen aan het verlagen van de BKG-emissies. Er wordt o.a. gebruik gemaakt van ESG screenings die er op gericht zijn om bedrijven die zich onvoldoende inzetten om de energietransitie te realiseren te verwijderen uit de portefeuille. Zo worden in de aandelenportefeuille in een aantal carbon intensieve sectoren bedrijven verwijderd die relatief slecht scoren ten opzichte van andere bedrijven in dezelfde sector op basis van een energietransitie beoordeling, waarin o.a. de huidige uitstoot, de maatregelen die het bedrijf neemt en het ambitieniveau van doelstellingen die het bedrijf zet worden meegewogen. Er wordt gebruik gemaakt van sector-specifieke beoordelingen. In de portefeuille die resteert, worden bedrijven gemotiveerd om verdere stappen te nemen middels het engagement en stembeleid.</p> <p>Geplande maatregelen In 2023 breiden we het dialoogprogramma met bedrijven in de energievragende sectoren uit. Ook zal het huidige engagementprogramma met nutsbedrijven worden geëvalueerd. We verwachten klimaatcriteria in de aandelenportefeuille aan te scherpen en het klimaatbeleid van beheerders te evalueren. Wanneer de datakwaliteit en methodologie dit toelaat breiden we de rapportages uit met scope 3 emissies.</p> <p>Vastgestelde streefdoelen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een beleggingsportefeuille met netto-nul BKG emissies in 2050. • 50% absolute reductie van de scope 1 en 2 BKG emissies van de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuille in 2030 ten opzichte van 2019. 	
			Scope 2-BKG-emissies	321.447,05 tCO ² e		
			Scope 3-BKG-emissies (vanaf 1 januari 2023)	13.148.500,70 tCO ² e		
			Totale BKG-emissies	14.535.994,23 tCO ² e		
	2. Koolstofvoetafdruk	Koolstofvoetafdruk	26,42 tCO ² e/€ mln		<p>Genomen maatregelen In 2022 hebben we onze klimaatdoelen vertaald in klimaatactieplannen voor beleggingen in ondernemingen via aandelen, bedrijfsobligaties en private equity. De in de klimaatactieplannen beschreven maatregelen zullen naar verwachting bijdragen aan het verlagen van de koolstofvoetafdruk. Er wordt o.a. gebruik gemaakt van ESG screenings die er op gericht zijn om bedrijven die zich onvoldoende inzetten om de energietransitie te realiseren te verwijderen uit de portefeuille. Zo worden in de aandelenportefeuille in een aantal carbon intensieve sectoren bedrijven verwijderd die relatief slecht scoren ten opzichte van andere bedrijven in dezelfde sector op basis van een energietransitie beoordeling, waarin o.a. de huidige uitstoot, de maatregelen die het bedrijf neemt en het ambitieniveau van doelstellingen die het bedrijf zet worden meegewogen. Er wordt gebruik gemaakt van sector specifieke beoordelingen. In de portefeuille die resteert, worden bedrijven gemotiveerd om verdere stappen te nemen middels het engagement en stembeleid.</p> <p>Geplande maatregelen In 2023 breiden we het dialoogprogramma met bedrijven in de energievragende sectoren uit. Ook zal het huidige engagementprogramma met nutsbedrijven worden geëvalueerd. We verwachten klimaatcriteria in de aandelenportefeuille aan te scherpen en het klimaatbeleid van beheerders te evalueren.</p> <p>Vastgestelde streefdoelen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een beleggingsportefeuille met netto-nul BKG emissies in 2050. • 50% reductie van de (scope 1 en 2) koolstofvoetafdruk van de aandelenportefeuille in 2025 ten opzichte van 2015. 	

Indicator ongunstige effecten op duurzaamheid	Parameter	Effecten [2022]	Effecten [jaar n-1]	Toelichting	Genomen maatregelen en voor de volgende referentieperiode geplande maatregelen en vastgestelde streefdoelen
3. BKG-intensiteit ondernemingen waarin is belegd	BKG-intensiteit ondernemingen waarin is belegd	83,58 tCO ₂ e/€ mln omzet			<p>Genomen maatregelen In 2022 hebben we onze klimaatdoelen vertaald in klimaatactieplannen voor beleggingen in ondernemingen via aandelen, bedrijfsobligaties en private equity. Hoewel we de BKG-intensiteit niet actief monitoren en/of gebruiken voor sturing is de verwachting dat de in de klimaatactieplannen beschreven maatregelen op de lange termijn zullen bijdrage aan het verlagen van de BKG-intensiteit van de portefeuille. Er wordt o.a. gebruik gemaakt van ESG screenings die er op gericht zijn om bedrijven die zich onvoldoende inzetten om de energietransitie te realiseren te verwijderen uit de portefeuille. Zo worden in de aandelenportefeuille in een aantal carbon intensieve sectoren bedrijven verwijderd die relatief slecht scoren ten opzichte van andere bedrijven in dezelfde sector op basis van een energietransitie beoordeling, waarin o.a. de huidige uitstoot, de maatregelen die het bedrijf neemt en het ambitieniveau van doelstellingen die het bedrijf zet worden meegewogen. Er wordt gebruik gemaakt van sector specifieke beoordelingen. In de portefeuille die resteert, worden bedrijven gemotiveerd om verdere stappen te nemen middels het engagement en stembeleid.</p> <p>Geplande maatregelen In 2023 breiden we het dialoogprogramma met bedrijven in de energievragende sectoren uit. Ook zal het huidige engagementprogramma met nutsbedrijven worden geëvalueerd. We verwachten klimaatcriteria in de aandelenportefeuille aan te scherpen en het klimaatbeleid van beheerders te evalueren.</p> <p>Vastgestelde streefdoelen • Een beleggingsportefeuille met netto-nul BKG emissies in 2050.</p>
4. Blootstelling aan ondernemingen actief in de sector fossiele brandstoffen	Aandeel beleggingen in ondernemingen actief in de sector fossiele brandstoffen	3,78% ³			<p>Genomen maatregelen We beleggen niet in bedrijven die actief zijn in de productie van steenkool en fossieleolie en gas.</p> <p>Geplande maatregelen In 2023 breiden we de uitsluiting van kolen uit door bedrijven waarvoor we bewijs hebben dat zij enige omzet halen uit de productie van kolen ook uit te sluiten. PME is voornemens dit ook te doen voor bedrijven die enige omzet halen uit olie en gasproductie.</p>
5. Aandeel verbruik en opwekking niet-hernieuwbare energie	Aandeel verbruik van niet-hernieuwbare energie en opwekking van niet-hernieuwbare energie van ondernemingen waarin is belegd, uit niet-hernieuwbare energiebronnen, ten opzichte van hernieuwbare energiebronnen, uitgedrukt als percentage van de totale energiebronnen	38,19%			<p>Genomen maatregelen We beleggen niet in elektriciteitsmaatschappijen waarvan de omzet voor meer dan 30% gebaseerd is op de energieopwekking met behulp van kolen. Middels ons dialoogprogramma stimuleren we achterblijvers in deze sector om het gebruik van kolen voor energieopwekking uit te faseren en vragen we bedrijven om zich te committeren aan een 1,5 graden pad.</p> <p>We voeren engagement met bedrijven in sectoren die relatief veel energie verbruiken: de staalsector, cementsector, chemische industrie en producenten van industriële goederen. We stimuleren deze bedrijven om minder afhankelijk te worden van niet-hernieuwbare energie en, waar mogelijk, hernieuwbare energie te gebruiken.</p> <p>Geplande maatregelen In 2023 evalueren we het dialoogprogramma en beslissen we over eventuele vervolgstappen. Uitsluiting van bedrijven die onvoldoende voortgang tonen en een uitbreiding van het aantal bedrijven waarop engagement wordt gevoerd behoren tot de mogelijkheden.</p>

³ De uitsluiting die PME doet op ondernemingen uit de olie- en gasector wordt gedaan op basis van sectorclassificaties van de benchmarkproviders. De definitie die de regelgeving gebruikt is breder, namelijk ondernemingen die inkomsten verkrijgen uit de exploratie, ontginning, winning, productie, verwerking, opslag, raffinage of distributie, waaronder begrepen vervoer, opslag en handel van fossiele brandstoffen. Met die reden komt het percentage niet op 0 uit.

Indicator ongunstige effecten op duurzaamheid		Parameter	Effecten [2022]	Effecten [jaar n-1]	Toelichting	Genomen maatregelen en voor de volgende referentieperiode geplande maatregelen en vastgestelde streefdoelen
	6. ⁴ Intensiteit energieverbruik per sector met grote klimaat-effecten	Energieverbruik in GWh per miljoen EUR aan inkomsten van ondernemingen waarin is belegd, per sector met grote klimaat-effecten	A: 0,89 B: 1,63 C: 0,62 D: 5,38 E: 2,26 F: 0,23 G: 0,18 H: 1,09 L: 0,44			<p>Genomen maatregelen In 2022 hebben we onze klimaatdoelen vertaald in klimaatactieplannen voor beleggingen in ondernemingen via aandelen, bedrijfsobligaties en private equity. Hoewel we de intensiteit van het energieverbruik van sectoren niet actief monitoren en/of gebruiken voor sturing is de verwachting dat de in de klimaatactieplannen beschreven maatregelen op de lange termijn zullen bijdrage aan het verlagen van de intensiteit van het energieverbruik van de bedrijven in de portefeuille. Er wordt o.a. gebruik gemaakt van ESG screenings die er op gericht zijn om bedrijven die zich onvoldoende inzetten om de energietransitie te realiseren te verwijderen uit de portefeuille. Zo worden in de aandelenportefeuille in een aantal carbon intensieve sectoren bedrijven verwijderd die relatief slecht scoren ten opzichte van andere bedrijven in dezelfde sector op basis van een energietransitie beoordeling, waarin o.a. de huidige uitstoot, de maatregelen die het bedrijf neemt en het ambitieniveau van doelstellingen die het bedrijf zet worden meegewogen. Er wordt gebruik gemaakt van sector specifieke beoordelingen.</p> <p>Geplande maatregelen In 2023 breiden we het dialoogprogramma met bedrijven in de energievragende sectoren uit.</p>
Biodiversiteit	7. Activiteiten met negatieve gevolgen voor biodiversiteits-gevoelige gebieden	Aandeel beleggingen in ondernemingen met vestigingen/activiteiten in of bij biodiversiteits-gevoelige gebieden wanneer de activiteiten van die ondernemingen negatieve gevolgen voor die gebieden hebben	2,85%			<p>Genomen maatregelen In 2022 is het biodiversiteit-engagementprogramma uitgebreid. Er is in 2022 met vijf bedrijven structureel engagement gevoerd op het onderwerp biodiversiteit. Ook heeft onze uitvoeringsorganisatie MN zich in 2022 aangesloten bij het Partnership for Biodiversity Accounting Financials (PBAF). In de ESG screenings die toegepast worden op de aandelen en obligatieportefeuilles wordt de performance op de onderwerpen biodiversiteit en landgebruik en grondstoffengebruik meegewogen, voor de bedrijven waarvoor deze onderwerpen als relevant worden gezien.</p> <p>Geplande maatregelen In 2023 bekijken we of we de screeningscriteria in de aandelenportefeuille op dit onderwerp gaan aanscherpen. Ook breiden we het biodiversiteit engagement programma uit.</p>
Watergehalte	8. Emissies in water	Door de ondernemingen waarin is belegd veroorzaakte emissies in water (in ton) per miljoen EUR aan beleggingen, uitgedrukt als gewogen gemiddelde	3,18			<p>Genomen maatregelen In de ESG screenings die toegepast worden op de aandelen en obligatieportefeuilles wordt de performance op het onderwerp watergebruik meegewogen, voor de bedrijven waarvoor dit onderwerp als relevant wordt gezien.</p> <p>Geplande maatregelen In 2023 bekijken we of we de screeningscriteria in de aandelenportefeuille op dit onderwerp gaan aanscherpen.</p>
Afval	9. Aandeel gevaarlijk afval en radioactief afval	Door de ondernemingen waarin is belegd, geproduceerd gevaarlijk afval en radioactief afval (in ton) per miljoen EUR aan beleggingen, uitgedrukt als gewogen gemiddelde	54,84			<p>Genomen maatregelen In de ESG screenings die toegepast worden op de aandelen en obligatieportefeuilles wordt de performance op de onderwerpen verpakkingsmaterialen en afvalmanagement, elektronisch afval en schadelijke stoffen en afvalstoffen meegewogen voor de bedrijven waarvoor deze onderwerpen als relevant wordt gezien.</p> <p>Geplande maatregelen In 2023 bekijken we of we de screeningscriteria in de aandelenportefeuille op dit onderwerp gaan aanscherpen.</p>

3 sectie a - landbouw, bosbouw en visserij;
sectie b - winning van delfstoffen;
sectie c - industrie;
sectie d - productie en distributie van elektriciteit, gas, stoom en gekoelde lucht;
sectie e - distributie van water: afval- en afvalwaterbeheer en sanering;
sectie f - bouwnijverheid;
sectie g - groot- en detailhandel: reparatie van auto's en motorfietsen;
sectie h - vervoer en opslag;
sectie i - exploitatie van en handel in onroerend goed

Indicatoren voor sociale thema's en arbeidsomstandigheden, eerbiediging van de mensenrechten, en bestrijding van corruptie en omkoping

Indicator ongunstige effecten op duurzaamheid	Parameter	Effecten [2022]	Effecten [jaar n-1]	Toelichting	Genomen maatregelen en voor de volgende referentieperiode geplande maatregelen en vastgestelde streefdoelen	
Sociale thema's en arbeidsomstandigheden	10. Schendingen van de beginselen van de Global Compact of van de richtsnoeren voor multinationale ondernemingen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO)	Aandeel beleggingen in ondernemingen die betrokken zijn geweest bij schendingen van het VN Global Compact of van de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen	0,32%			<p>Genomen maatregelen We voeren engagement met bedrijven die de beginselen van de Global Compact of de OESO-richtsnoeren schenden. Tegelijkertijd is er in 2022 met 18 bedrijven structureel engagement gevoerd op mensenrechten en arbeidsomstandigheden via het Leefbaar Loon engagementprogramma.</p> <p>We vereisen van de beheerders van onze beleggingsportefeuilles een commitment aan de OESO richtsnoeren en de UNGP's. We monitoren de praktische toepassing van deze richtlijnen.</p> <p>PME en uitvoerder MN hebben het IMVB Convenant ondertekend. Als ondertekenaar committeren we ons aan een aanpak waarbij de OESO richtsnoeren en de UNGP's als basis worden genomen om ESG-risico's te identificeren, te prioriteren en te adresseren.</p>
	11. Ontbreken van procedures en compliance mechanismen voor het monitoren van de naleving van de beginselen van de VN Global Compact-principes en de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen	Aandeel beleggingen in ondernemingen zonder een beleid voor het monitoren van de naleving van de beginselen van de Global Compact en de OESO-richtsnoeren voor multinationale ondernemingen of zonder regelingen voor de afhandeling van klachten waarmee schendingen van de VN-beginselen of OESO-richtsnoeren kunnen worden aangepakt	29,62%			<p>Geplande maatregelen In 2023 bekijken we of we de screeningscriteria in de aandelenportefeuille op dit onderwerp gaan aanscherpen</p>
	12. Niet-gecorrigeerde loonkloof tussen mannen en vrouwen	Gemiddelde niet-gecorrigeerde loonkloof tussen mannen en vrouwen bij ondernemingen waarin is belegd	2,33%			<p>Genomen maatregelen We sturen niet direct op deze indicator.</p> <p>Geplande maatregelen In 2023 bekijken we of we de screeningscriteria in de aandelenportefeuille op dit onderwerp gaan aanscherpen.</p>
	13. Genderdiversiteit Raad van Bestuur	Gemiddelde verhouding tussen aantal vrouwelijke en mannelijke leden in de Raad van Bestuur van ondernemingen waarin is belegd, uitgedrukt als percentage van alle leden in de Raad van Bestuur	31,03%			<p>Genomen maatregelen PME heeft als uitgangspunt dat het bestuur en het management van ondernemingen de maatschappelijke diversiteit moet weerspiegelen. PME kan op aandeelhoudersvergaderingen besluiten tegen benoeming van een verantwoordelijk bestuurder (bijvoorbeeld de voorzitter van de benoemingscommissie) wanneer niet aan de norm van tenminste 30% vrouwen en mannen binnen het bestuur is voldaan. In sommige markten worden strengere quota gehanteerd, PME stemt in dat geval in lijn met het geldende quotum. Ook kan PME afwijkend stemmen als engagement daartoe aanleiding geeft.</p> <p>We hebben in 2022 met negen Nederlands beursgenoteerde bedrijven structureel engagement gevoerd op het onderwerp inclusiviteit & diversiteit.</p> <p>Geplande maatregelen In 2023 bekijken we of we de screeningscriteria in de aandelenportefeuille op dit onderwerp gaan aanscherpen.</p>
	14. Blootstelling aan controversiële wapens (antipersoonsmijnen, clustermunitie, chemische wapens en biologische wapens)	Aandeel beleggingen in ondernemingen die zijn betrokken bij de productie of verkoop van controversiële wapens	0,00%			<p>Genomen maatregelen We sluiten bedrijven uit die betrokken zijn bij de productie van controversiële wapens. Eind 2022 werden er vanwege betrokkenheid 34 bedrijven uitgesloten.</p> <p>Geplande maatregelen We verwachten in 2023 geen aanvullende maatregelen te nemen rondom deze indicator.</p>

Indicatoren voor beleggingen in overheden en supranationale instellingen						
Indicator ongunstige effecten op duurzaamheid		Parameter	Effecten [2022]	Effecten [jaar n-1]	Toelichting	Genomen maatregelen en voor de volgende referentieperiode geplande maatregelen en vastgestelde streefdoelen
Ecologisch	15. BKG-intensiteit	BKG-intensiteit landen waarin is belegd	100,10 tCO ₂ e/€ mln GDP			<p>Genomen maatregelen We sturen niet direct op deze indicator. Wel selecteren we vermogensbeheerders die onze beleggingen beheren mede op basis van de kwaliteit van hun ESG beleid. De beheerders die namens ons investeren voeren met een deel van de overheden waarin we beleggen gesprekken over hun bijdrage aan het beperken van klimaatverandering.</p> <p>Geplande maatregelen In 2023 worden er voor de beleggingen in staatsobligaties klimaatactieplannen opgesteld. We onderzoeken o.a. de mogelijkheden om een indicator die gericht is op het meten van de bijdrage van landen aan de energietransitie op te nemen in ons selectieraamwerk voor staatsobligaties. Ook onderzoeken we de mogelijkheden om meer gestructureerd engagement te voeren op het onderwerp energietransitie met overheden.</p>
Sociaal	16. Landen waarin is belegd met schendingen van sociale rechten	Aantal landen waarin is belegd met schendingen van sociale rechten (absoluut aantal en relatief aantal gedeeld door alle landen waarin is belegd), als bedoeld in internationale verdragen en overeenkomsten, beginselen van de Verenigde Naties en, in voorkomend geval, nationaal recht	0,00			<p>Genomen maatregelen We sluiten landen uit die gesanctioneerd zijn door de EU en/of de VN vanwege schendingen van sociale rechten. Eind 2022 werden er 16 landen om deze reden uitgesloten.</p> <p>Aanvullend op deze uitsluiting beleggen we niet in staatsobligaties of staatsbedrijven in autoritaire landen zoals gedefinieerd door de Economist Intelligence Unit.</p> <p>Geplande maatregelen In 2023 wordt het selectieraamwerk voor staatsobligaties herzien. Hierbij wordt ook onderzocht of er aanvullende criteria moeten worden gehanteerd m.b.t. de schending van sociale rechten.</p>
Indicatoren voor beleggingen in vastgoedactiva						
Fossiele brandstoffen	17. Blootstelling aan fossiele brandstoffen via vastgoedactiva	Aandeel beleggingen in vastgoedactiva die een rol spelen bij het winnen, opslaan, vervoeren of produceren van fossiele brandstoffen	N.V.T.			<p>Genomen maatregelen De vastgoedbeleggingen betreffen met name vastgoed omtrent woningen, winkels en kantoren. Een blootstelling aan de fossiele industrie middels vastgoed doet zich derhalve niet voor.</p> <p>Geplande maatregelen PME verwacht in 2023 geen aanvullende maatregelen te nemen rondom deze indicator.</p>
Energie efficiëntie	18. Blootstelling aan energie-inefficiënte vastgoedactiva	Aandeel beleggingen in energie-inefficiënte vastgoedactiva	18,21%			<p>Genomen maatregelen In 2022 hebben we onze klimaatdoelen vertaald in klimaatactieplannen voor beleggingen in vastgoed. We selecteren vastgoedbeheerders die zich inzetten voor CO₂-reductie en stimuleren hen waar nodig tot meer ambitie. Zo vragen we om inzicht in de CO₂-voetafdruk van de beleggingsportefeuille en een verduurzamingsplan dat past bij het 1,5 graden-scenario. We zetten daarbij in op duurzame renovatie (bijvoorbeeld isolatie, installatie van zonnepanelen en duurzame warmte-installaties) en zo veel mogelijk energie-neutrale nieuwbouw.</p> <p>Geplande maatregelen In 2023 willen we in samenwerking met de beheerders routekaarten voor vastgoed, inclusief een concrete planning voor renovatie, installatie van zonnepanelen en de vervanging van watersystemen, doorontwikkelen. We willen de ontwikkeling van houtbouwprojecten stimuleren en indien mogelijk creëren.</p> <p>Vastgestelde streefdoelen</p> <ul style="list-style-type: none"> • Beheerders van de vastgoedportefeuilles moeten minimaal drie van de vijf sterren van het vergelijkende duurzaamheidskeurmerk GRESB hebben. Vastgoedbeleggers die we aanstellen wordt gevraagd om binnen twee jaar de stap te maken naar vier sterren. • We willen de uitstootintensiteit van de vastgoedbeleggingen ruim voor 2030 in lijn brengen met het 1,5 graden scenario. Daarvoor wordt gebruik gemaakt van de methodiek die ontwikkeld is door CRREM, het door de Europese Unie gefinancierde onderzoeksproject Carbon Risk Real Estate Monitor. • In 2030 moet de uitstoot per vierkante meter vastgoed 40 procent lager zijn dan in 2020.

Andere indicatoren voor de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren

Indicatoren voor ondernemingen waarin is belegd

Indicator ongunstige effecten op duurzaamheid	Parameter	Effecten [2022]	Effecten [jaar n-1]	Toelichting	Genomen maatregelen en voor de volgende referentieperiode geplande maatregelen en vastgestelde streefdoelen
Klimaat- en andere milieu-indicatoren					
Emissies	4. Beleggingen in ondernemingen zonder initiatieven voor koolstofemissiereductie	Aandeel beleggingen in ondernemingen zonder initiatieven voor koolstofemissiereductie die aansluiting bij de Overeenkomst van Parijs beogen	9,33%		<p>Genomen maatregelen In 2022 hebben we onze klimaatdoelen vertaald in klimaatactieplannen voor beleggingen in ondernemingen via aandelen, bedrijfsobligaties en private equity. We maken gebruik van ESG screenings die er op gericht zijn om bedrijven die zich onvoldoende inzetten om de energietransitie te realiseren te verwijderen. Zo worden in de aandelenportefeuille in een aantal carbon intensieve sectoren bedrijven verwijderd die relatief slecht scoren ten opzichte van andere bedrijven in dezelfde sector op basis van een energietransitie beoordeling, waarin o.a. de maatregelen die het bedrijf neemt en het ambitieniveau van doelstellingen die het bedrijf zet worden meegewogen. Er wordt gebruik gemaakt van sector specifieke beoordelingen. In de portefeuille die resteert, worden bedrijven gemotiveerd om verdere stappen te nemen middels het engagement en stembeleid.</p> <p>Geplande maatregelen In 2023 breiden we het dialoogprogramma met bedrijven in de energievragende sectoren uit. Ook zal het huidige engagementprogramma met energieproducerende bedrijven worden geëvalueerd. We verwachten klimaatcriteria in de aandelenportefeuille aan te scherpen.</p>
Indicatoren voor sociale thema's en arbeidsomstandigheden, eerbiediging van de mensenrechten en bestrijding van corruptie en omkoping					
Mensenrechten	9. Ontbreken van een mensenrechtenbeleid	Aandeel beleggingen in entiteiten zonder mensenrechtenbeleid	5,47%		<p>Genomen maatregelen We voeren engagement met bedrijven die de beginselen van de Global Compact of de OESO-richtsnoeren schenden. Tegelijkertijd is er in 2022 met 18 bedrijven structureel engagement gevoerd op mensenrechten en arbeidsomstandigheden via het Leefbaar Loon engagementprogramma.</p> <p>We vereisen van de beheerders van onze beleggingsportefeuilles een commitment aan de OESO richtsnoeren en de UNGP's. We monitoren de praktische toepassing van deze richtlijnen.</p> <p>PME en uitvoerder MN hebben het IMVB Convenant ondertekend. Als ondertekenaar committeren we ons aan een aanpak waarbij de OESO richtsnoeren en de UNGP's als basis worden genomen om ESG-risico's te identificeren, te prioriteren en te adresseren.</p> <p>Geplande maatregelen We verwachten in 2023 geen aanvullende maatregelen te nemen rondom deze indicator.</p>

Beschrijving van beleid voor de identificatie en prioritering van de belangrijkste ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren

Relevante ESG-thema's worden enerzijds geïdentificeerd op basis van deelnemersvoorkeuren. PME voert elk jaar uitgebreid onderzoek uit naar de voorkeuren van deelnemers op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen, zowel kwantitatief als kwalitatief (bijeenkomsten). Daarnaast identificeert, beoordeelt, prioriteert en implementeert uitvoerder MN belangrijke ESG-thema's voor PME. Hiertoe heeft MN een proces ontwikkeld in de vorm van een ESG-matrix. In deze matrix wordt de impact van PME's beleggingsactiviteiten op mens, milieu en samenleving (ESG) in kaart gebracht en omgekeerd. Met de ESG-matrix als tool kan MN uitdrukken welke ESG-thema's voor PME materieel zijn en prioriteit moeten krijgen.

Bronnen die ten grondslag liggen aan deze risicoanalyse bestaan uit informatie van dataproviders, publiek beschikbare (bedrijfs)informatie, en informatie die naar voren komt uit gesprekken met stakeholders, zoals NGO's en vakbonden.

In het daaropvolgende prioriteringsproces kijkt MN enerzijds naar thema's die prioriteit moeten krijgen op basis van due diligence, gebaseerd op de mate van de ernst van de gevolgen en de waarschijnlijkheid dat het risico zich voordoet. Hierbij wordt de ernst van de gevolgen beoordeeld op basis van de schaal, reikwijdte en onomkeerbaarheid van de geïdentificeerde negatieve impacts. Anderzijds kijkt MN welke thema's aansluiten bij de voorkeuren en identiteit van PME en zijn deelnemers.

Voor de meest relevante ESG-thema's wordt een visie uitgewerkt in een position paper. Hierin wordt ook vastgelegd welk instrument het meest geschikt is om met het geprioriteerde thema aan de slag te gaan en de geïdentificeerde ongunstige effecten te beperken.

Verantwoordelijkheden voor het beleid en goedkeuring

Het beleid en processtuk om de belangrijkste ongunstige effecten te identificeren en prioriteren hangt sterk samen met de uitvoering van het stembeleid, het engagementprogramma, het uitsluitingsbeleid en de beleggingsstrategieën omdat in deze documenten is vastgelegd hoe duurzaamheidsfactoren worden meegenomen in de beleggingsbeslissingen.

De eindverantwoordelijkheid voor het algehele beleggingsbeleid van PME ligt bij het bestuur van PME. Deze stelt de kaders voor het beleggingsbeleid op en alle beleidsaanpassingen moeten door het bestuur worden goedgekeurd. Bij de besluitvorming wordt het bestuur bijgestaan door de Commissie Balans- en Vermogensbeheer. Deze commissie is verantwoordelijk voor de advisering van het bestuur en bestaat naast bestuursleden ook uit onafhankelijke leden die op basis van hun deskundigheid zitting hebben in de commissie. MN adviseert over het beleggingsbeleid en voert een deel van de beleggingen zelf uit. MN adviseert ook over het uitbesteden van beleggingen aan andere vermogensbeheerders. Het bestuur van PME blijft eindverantwoordelijk voor de beleggingen en legt jaarlijks verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan en aan de raad van toezicht.

Het maatschappelijk verantwoord beleggen beleid is goedgekeurd op 30 juni 2022 door het bestuur van PME en wordt jaarlijks geëvalueerd.

Foutmarge methodologieën

De ongunstige effecten die zijn aangemerkt door de SFDR als belangrijk, komen grotendeels overeen met de onderwerpen die PME heeft geïdentificeerd. Bij de identificatie en prioritering van de belangrijkste ongunstige effecten wordt gebruik gemaakt van verschillende informatie zoals die van dataproviders en publiek beschikbare informatie. Het is mogelijk dat deze informatie niet altijd accuraat is en er zijn veel verschillende manieren om data te wegen en aggregeren in de vorm van ESG-scores. Voor wat betreft de beschikbaarheid van informatie geldt dat met name informatie over grote ondernemingen beter beschikbaar is en dat grote ondernemingen ook eerder blootgesteld worden aan controverses omdat de reikwijdte van hun activiteiten en waardeketen breder is. Dit kan erin resulteren dat voor kleinere ondernemingen of voor onderbelichte beleggingscategorieën bepaalde belangrijke ongunstige effecten tot nog toe onderbelicht zijn in publiek beschikbare informatie.

Beschrijving van de gebruikte databronnen

PME maakt hoofdzakelijk gebruik van twee dataproviders om te rapporteren over de belangrijkste ongunstige effecten: MSCI en ISS. Deze dataproviders zijn gekozen op basis van een uitgebreid selectieproces, waarbij onder meer is gekeken naar de beschikbaarheid en kwaliteit van de data op de indicatoren. ISS data wordt gebruikt voor PAI 1 t/m 3. Voor de indicatoren 4 t/m 16 en de geselecteerde optionele indicatoren gebruikt PME MSCI-data. Deze data is vooralsnog met name beschikbaar voor de volgende beleggingscategorieën: beursgenoteerde aandelen, bedrijfsobligaties en staatsobligaties.

Voor beleggingen in private, niet-beursgenoteerde bedrijven, is slechts beperkt data beschikbaar. Voor die beleggingen heeft PME via de jaarlijkse due diligence uitvraag informatie opgevraagd bij de externe managers die door MN zijn geselecteerd via het selectie- en monitoringsbeleid. De resultaten van deze uitvraag laten zien dat er momenteel weinig tot geen relevante data beschikbaar is. In de loop van 2024 zal eenzelfde uitvraag worden gedaan en zullen de reacties opnieuw worden geanalyseerd. PME doet onderzoek naar passende vervolgstappen indien managers in 2024 wederom geen tot weinig data beschikbaar stellen.

Voor de data inzake vastgoed, PAI 17 & 18, maakt PME gebruik van data die gerapporteerd wordt door de externe vastgoed vermogens- en fondsbeheerders aan Global Real Estate Sustainability Benchmarks (GRESB).

Betrokkenheidsbeleid

PME is een betrokken aandeelhouder en voert als zodanig een betrokkenheidsbeleid. Dat betekent dat PME toeziet op hoe ondernemingen omgaan met duurzaamheidsprestaties. Indien nodig gaat PME met deze ondernemingen in gesprek. Op deze manier oefent PME invloed uit op bedrijven. Daarnaast stemt PME op aandeelhoudersvergaderingen van de ondernemingen waarin het aandelen houdt.

Met betrekking tot de ongunstige effecten op duurzaamheidsfactoren hebben bepaalde thema's een rol in het stembeleid en het engagementprogramma. Wanneer de ongunstige effecten onvoldoende verminderen, zal PME de thema's en het daaraan verbonden stembeleid en/of engagementprogramma heroverwegen.

Meer informatie over het betrokkenheidsbeleid is [hier](#) te vinden.

Verwijzing naar internationale standaarden

Klimaat

PME onderschrijft verschillende nationale en internationale richtlijnen en standaarden die te maken hebben met verantwoord beleggen. Zo zet PME zich in om de afspraken en doelstellingen van het Klimaatakkoord van Parijs te behalen. Ook heeft PME het klimaatcommitment van de financiële sector, die onder meer voorziet in de verantwoordelijkheid om bij te dragen aan de financiering van de energietransitie, ondertekend.

PME beoogt een bijdrage te leveren aan een 1,5 graden scenario conform het Klimaatakkoord van Parijs. Zo gaat PME bijvoorbeeld in gesprek met bedrijven die veel kunnen betekenen voor de energietransitie en een groot risico lopen als zij hun bedrijfsmodel niet aanpassen. Om te beoordelen of de reductietargets van een specifiek bedrijf waarmee engagement wordt gevoerd in lijn zijn met de doelstellingen van het Klimaatakkoord, hanteert PME de sectorspecifieke reductiepaden van het Transition Pathway Initiative (TPI) en het Net Zero Scenario van de International Energy Agency (IEA) uit 2021.

Jaarlijks rapporteert PME ook over de CO₂-voetafdruk van de beleggingen. Door ondertekening van de Montréal Pledge heeft PME zich gecommitteerd aan het jaarlijks meten en publiceren van de 'carbon footprint' (CO₂-voetafdruk) van de beleggingen. Op dit moment meet PME de CO₂-voetafdruk van de aandelen- en bedrijfsobligatieportefeuilles. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de methodiek die wordt voorgeschreven door het Partnership for Carbon Accounting Financials (PCAF) en de Technical Expert Group on Sustainable Finance van de EU (EU TEG).

Arbeidsrechten en mensenrechten

Het is belangrijk dat bedrijven arbeidsrechten en mensenrechten respecteren én binnen de toeleveringsketen invloed aanwenden zodat hun partners en toeleveranciers dit ook doen. Dan gaat het erom dat overal ter wereld mensen hun werk veilig en gezond kunnen uitoefenen, maar ook dat zij recht hebben op een leefbaar loon of inkomen en dat zij niet bang hoeven te zijn om misstanden op en rond de werkvloer aan te kaarten. Om de voortgang van bedrijven binnen de engagementprogramma's op die onderwerpen te beoordelen, hanteert PME de OESO-richtlijnen voor Multinationale Ondernemingen, de UN Guiding Principles on business and human rights (UNGP's), de UN Global Compact Principles en de ILO-conventies als belangrijk uitgangspunt. Op basis van de Corporate Human Rights Benchmark (CHRB) treedt PME in dialoog met ondernemingen die onvoldoende recht doen aan de UNGP's.

Goed ondernemingsbestuur

PME vindt het belangrijk dat bedrijven en landen goed worden bestuurd. Bedrijven moeten goede werkgevers zijn door personeel goed te belonen, en rechtvaardig en proportioneel om te gaan met het beloningsbeleid voor de top van het bedrijf. Er moeten duidelijke en transparante procedures zijn voor het ontwikkelen van het beloningsbeleid en bonussen voor bestuurders.

Als langetermijnbelegger is het voor PME tevens belangrijk dat ondernemingen zich niet richten op maximale winst op de korte termijn, maar op een goede prestatie van de onderneming op lange termijn en houdbaarheid van het bedrijfsmodel. Het beloningsbeleid moet daarom ook gericht zijn op de langetermijnprestaties en houdbaarheid van het bedrijf.

Historische vergelijking

In dit onderdeel zullen de ongunstige effecten vergeleken worden tussen verschillende jaren. Vanaf juni 2024 zullen de ongunstige effecten gemeten zijn over meerdere jaren. Vanaf dan zal een vergelijkende analyse worden uitgevoerd om te bepalen wat de ontwikkeling is van de ongunstige effecten over meerdere jaren.

Heeft u nog vragen?

Mail of bel gerust. Wij helpen u graag:

PME pensioenfonds

 via het contactformulier op www.pmepensioen.nl/contact

 088 - 1947 001

 www.pmepensioen.nl

